

Examen VWO
2026

tijdvak 2
woensdag 17 juni
13.30 - 16.30 uur

Nederlands

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 39 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 65 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Beantwoord de vragen in correct Nederlands.
Geef niet meer antwoorden (zinnen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld één zin wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één zin, wordt alleen de eerste zin in de beoordeling meegeteld.

Deel 1 Straattaal

Lees tekst 1.

In alinea 1 tot en met 3 van tekst 1 worden onderzoeken besproken onder eentalige en tweetalige kinderen en onder Marokkaans-Nederlandse jongeren. Uit deze onderzoeken wordt een conclusie getrokken.

- 1p **1** Welke conclusie is dat, gelet op alinea 1 tot en met 3?
- A** Eentalige en tweetalige kinderen maken vaak meer fouten in lidwoordgebruik dan Marokkaans-Nederlandse jongeren.
 - B** Eentalige kinderen maken vaak meer fouten in lidwoordgebruik dan tweetalige kinderen en Marokkaans-Nederlandse jongeren.
 - C** Tweetalige kinderen en Marokkaans-Nederlandse jongeren maken vaak meer fouten in lidwoordgebruik dan eentalige kinderen.
 - D** Tweetalige kinderen maken vaak meer fouten in lidwoordgebruik dan eentalige kinderen en Marokkaans-Nederlandse jongeren.

Uit alinea 3 tot en met 5 kun je twee algemene oorzaken afleiden van het onjuist gebruik van lidwoorden onder Marokkaans-Nederlandse jongeren.

- 2p **2** Noem deze twee oorzaken.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord in totaal niet meer dan 25 woorden.

Stel, je wilt advies geven over hoe het onderwijs moet omgaan met het onjuist lidwoordgebruik onder jongeren.

- 2p **3** Welke twee van onderstaande vijf adviezen zijn dan het meest in lijn met alinea 5 en 6?
Noteer de nummers van de twee juiste adviezen.

Het onderwijs moet jongeren leren

- 1 dat een onjuist gebruik van lidwoorden geen probleem is.
- 2 dat ze lidwoorden in alle situaties correct moeten gebruiken.
- 3 hoe taalgebruik zoals lidwoordgebruik varieert per taalsituatie.
- 4 hoe ze creatief kunnen zijn door te spelen met lidwoorden.
- 5 in welke context ze lidwoorden wel en niet naar eigen voorkeur kunnen gebruiken.

- 2p 4 De woordgroep 'grijs gebied' in de titel van tekst 1 is beeldspraak. Welke interpretatie van deze beeldspraak doet het meest recht aan de hoofdgedachte van tekst 1?
- Het onjuist lidwoordgebruik in straattaal
- A is een schijnprobleem, doordat jongeren dit soort taalfouten bewust inzetten om hun identiteit en plaats in de groep vorm te geven.
 - B is in het onderwijs jongeren moeilijk af te leren, doordat het samenhangt met identiteitsvorming en in veel taalsituaties niet optreedt.
 - C laat zich niet eenduidig verklaren, omdat het deels ontstaat vanuit gebrekkige taalkennis en deels vanuit bewust afwijken van de norm.
 - D moet verder worden onderzocht, omdat nog onduidelijk is in welke mate het samenhangt met taalproblemen van meertalige jongeren.

Lees tekst 2.

Volgens tekst 2 is jongerentaal "geen statische, afgebakende taal" (regels 1-2).

Hieronder staan zes mogelijke oorzaken van dit verschijnsel.

- 2p 5 Welke twee oorzaken worden duidelijk **niet** in tekst 2 besproken? Noteer de nummers van de twee niet besproken oorzaken.
- 1 De plek waar jongerentaal wordt gesproken, verandert in de loop der tijd.
 - 2 De woorden in jongerentaal worden ontleend aan steeds weer andere brontalen.
 - 3 Het taalspel in jongerentaal zorgt steeds weer voor nieuwe vondsten.
 - 4 Jongeren geven met jongerentaal steeds weer opnieuw vorm aan hun identiteit en hun positie tegenover volwassenen.
 - 5 Of jongeren jongerentaal spreken, hangt af van hun gesprekspartner.
 - 6 Taalcodes blijven geheim en worden steeds weer vernieuwd.

De ondertitel van tekst 2 luidt: 'Een pleidooi voor lossere regels'.

Hieronder staan vijf mogelijke argumenten bij dit pleidooi.

- 2p 6 Noteer de nummers van de twee argumenten die in tekst 2 dit pleidooi ondersteunen.
- 1 Jongeren geven met hun taallenigheid vorm aan hun zelfbeschikking en taalvrijheid.
 - 2 Jongeren leren de taalfouten vanzelf weer af als ze ouder worden.
 - 3 Jongeren variëren hun taalgebruik per situatie, waarbij ze bewust kunnen afwijken van de taalnorm.
 - 4 Jongeren verrijken de standaardtaal met nieuwe taalvondsten.
 - 5 Jongeren worden vanwege hun onzorgvuldige taalgebruik ten onrechte vaak weggezet als asociaal.

Je vergelijkt nu de beschrijving van de kenmerken van straattaal in tekst 1 en tekst 2.

Tekst 1 besluit met de zin: “En dat, waarde matties, klinkt zelfs op school te netjes.” (regels 93-95)

Met deze zin, en dan met name de woordgroep “waarde matties”, wordt een kenmerk van straattaal geïllustreerd dat in tekst 2 wordt besproken.

- 1p **7** Citeer drie afzonderlijke, duidelijk verschillende woorden uit tekst 2 die elk op zich dit kenmerk van straattaal benoemen.

In alinea 1 tot en met 4 van tekst 2 staat een constatering over foutief taalgebruik als kenmerk van straattaal. Deze constatering kun je op basis van tekst 1 van kritiek voorzien.

- 2p **8** Welke constatering uit tekst 2 is dat, en welke kritiek kun je hierop geven op basis van tekst 1?

Hieronder staan zes uitspraken over kenmerken van straattaal.

- 4p **9** Geef per uitspraak aan of deze aansluit bij tekst 1 en/of tekst 2. Neem de nummers van de uitspraken over en zet daarachter *tekst 1*, *tekst 2*, *allebei* of *geen van beide*.

- 1 Het spreken van straattaal kan je schoolcarrière in de weg zitten.
- 2 Het spreken van straattaal kan je werkcarrière in de weg zitten.
- 3 Of iemand wel of niet straattaal spreekt, hangt slechts beperkt samen met diens etnische achtergrond.
- 4 ‘Straattaal’ doet als term geen recht aan de omgangstaal van jongeren.
- 5 Straattaal heeft onder jongeren een aanzienlijk hogere status dan standaardtaal.
- 6 Straattaal is een verschijnsel dat kan variëren per taalsituatie.

Stel, je werkt aan een werkstuk over algemene kenmerken van straattaal en bepaalt daarvoor de betrouwbaarheid en bruikbaarheid van tekst 1 en 2.

Je stelt vast dat tekst 1 een betrouwbare bron is voor je werkstuk: de auteur ervan is een deskundige. Je twijfelt echter aan de inhoudelijke relevantie van tekst 1 voor je werkstuk.

- 1p **10** Om welke reden kun je hieraan twijfelen? Baseer je antwoord op de inhoud van tekst 1.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

Van je docent Nederlands moet je voor je werkstuk wetenschappelijke bronnen van taalkundigen gebruiken.

- 2p 11 Welke van de twee teksten voldoet het meest aan deze voorwaarde, gelet op de inhoud ervan? Leg je antwoord uit door onderstaande zinnen aan te vullen.

Neem de nummers uit de zinnen over en zet daarachter je antwoord.

(1) (Kies uit: *Tekst 1/Tekst 2*) voldoet het meest aan deze voorwaarde. In tegenstelling tot de andere tekst worden de uitspraken in deze tekst inhoudelijk ...(2)... .

Deel 2 Gedachten op de crosstrainer

Lees tekst 3.

De ik-figuur bekijkt in alinea 1 een realityshow waarin een vrouw vraagt om “een aquarium dat op haar leek” (regels 4-5).

Uit het taalgebruik in deze alinea blijkt een bepaalde houding van de ik-figuur tegenover deze realityshow.

- 1p 12 Met welk woord kan deze houding het best worden getypeerd?

- A beschaamd
- B geïrriteerd
- C sarcastisch
- D verwonderd

In alinea 1 en 2 is herhaaldelijk sprake van een humoristische toon. Hieronder staan zes zinnen uit alinea 1 en 2.

- 2p 13 Uit welke drie zinnen blijkt deze humoristische toon het meest? Noteer de nummers van de drie juiste antwoorden.

- 1 “Op mijn favoriete crosstrainer keek ik onlangs naar een realityshow over aquariumbouwers.” (regels 1-3)
- 2 “Ook kon ik me niet voorstellen dat ze zichzelf als een aquarium met kwallen of piranha’s zag.” (regels 11-14)
- 3 “Haar zelfportret moest een ideaal zelfportret worden, een aquarium zonder smet of sombere gedachten, een aquarium dat bruiste van enthousiasme, vol vrolijke vissen en wuivend wier.” (regels 14-19)
- 4 “Ik keek om me heen en vroeg me af of het ieders wens zou zijn zich uitgedrukt te zien.” (regels 25-27)
- 5 “mij doet zo’n exercitie eerder denken aan de nachtmerrie van marcherende bejaarden met lichtgewicht wandelstokken” (regels 45-49)
- 6 “Als het een beetje meezit, lukt het me dan mezelf al trappende en trekkende helemaal te vergeten.” (regels 53-55)

Volgens alinea 2 en 3 gaat de ik-figuur anders om met crosstrainers en spiegels dan de meeste andere bezoekers aan de fitness.

2p 14 Leg dit uit door onderstaande tabel in te vullen.

Neem de nummers uit de tabel over en zet daarachter je antwoord.

	reden trainen op crosstrainer	in spiegel willen kijken
ik-figuur	1a:	1b: (kies uit: <i>wel/niet</i>)
anderen	2a:	2b: (kies uit: <i>wel/niet</i>)

“Ik keek om me heen en vroeg me af of het ieders wens zou zijn zich uitgedrukt te zien.” (regels 25-27)

1p 15 Is dit volgens tekst 3 over het algemeen *wel* of *niet* ieders wens, en uit welke zin in alinea 3 tot en met 5 blijkt dat expliciet?

Neem de nummers uit onderstaande zin over en zet daarachter je antwoord.

De ik-figuur concludeert dat het over het algemeen (1) (kies uit: *wel/niet*) ieders wens is, en dat blijkt uit het volgende citaat: ...(2)...

“Aandacht voor de scheppingen van anderen (...) zou je bij het boetseren van jezelf ook alleen maar onzeker kunnen maken.” (regels 92-95)

2p 16 Vat via onderstaande zinnen samen wanneer scheppingen van anderen je wel en wanneer ze je niet onzeker maken, gelet op alinea 4.

Neem de nummers uit de zinnen over en zet daarachter je antwoord.

Je wordt *wel* onzeker door de scheppingen van anderen als deze scheppingen ...(1)...

Je wordt echter *niet* onzeker door de scheppingen van anderen als ...(2)...

“Wat kunstenaars of schrijvers daaraan nog toe te voegen hebben in hun onstuitbare scheppingsdrift, doet er eigenlijk nauwelijks meer toe.” (regels 79-83)

Hieronder volgen vijf mogelijke argumenten bij dit standpunt.

2p 17 Met welke twee argumenten wordt dit standpunt onderbouwd in alinea 4? Noteer de nummers van de twee juiste argumenten.

- 1 Iedereen beschikt inmiddels over de onstuitbare scheppingsdrift en buitengewone gaven waarover vroeger alleen kunstenaars beschikten.
- 2 In de goed functionerende democratie van vandaag de dag hebben kunstenaars nog nauwelijks toegevoegde waarde.
- 3 Kunstwerken van kunstenaars maken mensen onzeker over hun eigen ‘kunst’.
- 4 Mensen hebben het tegenwoordig te druk met zichzelf om zich druk te maken over het werk van kunstenaars.
- 5 Mensen vinden de kunstwerken van kunstenaars niet langer uniek en oorspronkelijk.

Uit alinea 4 en 5 blijkt dat de ik-figuur en de meeste andere mensen een tegengestelde voorkeur voor kunstwerken hebben.

- 1p 18 Vat deze tegenstelling samen door onderstaande zinnen aan te vullen.
Neem de nummers uit de zinnen over en zet daarachter je antwoord.

De ik-figuur heeft een voorkeur voor kunstwerken waarin ...(1)... .
De meeste andere mensen hebben juist een voorkeur voor kunstwerken waarin ...(2)... .

“een bezoeking, erger dan die van Sisyphus met zijn beruchte kei”
(regels 133-135)

De ‘bezoeking’ van de ik-figuur lijkt om twee redenen erger dan die van Sisyphus, gelet op alinea 6.

- 2p 19 Welke twee redenen zijn dat?

Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord in totaal niet meer dan 25 woorden.

De ik-figuur gebruikt in alinea 6 de beeldspraak van een “spiegelpaleis” met “lachspiegels”.

- 1p 20 Welke uitspraak geeft de betekenis van deze beeldspraak het best weer, gelet op alinea 6?

Ons bewustzijn

- A geeft nooit een juist beeld van onszelf, omdat een goede zelfreflectie principieel onmogelijk is.
- B is niet in staat onszelf realistisch waar te nemen, doordat de werkelijkheid steeds verandert.
- C vertekent onszelf, doordat we onszelf steeds te positief of te negatief waarnemen.
- D vervormt de beelden die we van onszelf maken, omdat we te weinig oordeelkundig vermogen hebben.

In alinea 7 bespreekt de ik-figuur de mogelijkheid om een zelfportret te creëren. Eerder al, in alinea 1, liet een vrouw in een realityshow een portret van zichzelf maken.

- 2p 21 Vergelijk de bedoeling van de vrouw met die van de ik-figuur, door onderstaande zinnen aan te vullen.

Neem de nummers uit de zinnen over en zet daarachter je antwoord.

De vrouw wil met haar portret hoogstwaarschijnlijk vooral ...(1)... .
Daarmee heeft ze dus (2) (kies uit: *wel/niet*) dezelfde bedoeling als de ik-figuur met diens zelfportret.

“In de luwte van dat vooruitgeschoven zelfportret zou je dan, mag je hopen, eindelijk je versmide vrijheid kunnen terugvinden.”
(regels 157-161)

- 2p 22 Welke uitspraak geeft de betekenis van deze zin het best weer, gelet op alinea 7 en 8?

Je kunt een ideale versie van jezelf

- A gebruiken als een afscherming van je echte wezen, waarachter je vrij en echt kunt zijn.
- B het best afdoen als een illusie, zodat je bevrijd bent van de last van de moderne herscheppingsdrift.
- C nooit helemaal bereiken, omdat het onmogelijk is vrije keuzes te maken zonder inbreng van anderen.
- D pas creëren wanneer er rust is, want dan kun je eindelijk onafhankelijk van anderen keuzes maken.

Het aquarium als zelfportret uit de inleiding komt in alinea 8 terug als beeldspraak. Elk onderdeel van deze beeldspraak kan worden uitgelegd met een citaat uit alinea 7.

- 3p 23 Citeer per onderdeel een zinsgedeelte uit alinea 7 van maximaal 10 woorden dat de beeldspraak uitlegt, via onderstaande tabel. Neem de nummers uit de tabel over en zet daarachter je antwoord.

onderdeel beeldspraak alinea 8	citaat uit alinea 7 dat als uitleg hierbij kan gelden
“een aquarium als zelfportret” (regels 162-163)	1:
“Je kunt het je gasten met trots tonen” (regels 163-164)	2:
“er, zonder dat wie dan ook er erg in heeft, tegelijk in rondzwemmen” (regels 164-166)	3:
“voor even in de illusie verkeren dat het geen aquarium maar de zee is” (regels 166-168)	4:

Stel, de leerlingen Dora, Joram en Khalid werken aan een beschouwing voor het vak Nederlands, elk vanuit een eigen onderzoeksvraag. Hieronder staat per leerling de onderzoeksvraag.

- 2p **24** Geef per leerling aan of tekst 3 niet bruikbaar is of dat deze vooral bruikbaar is voor inhoudelijke argumentatie of voor een pakkend voorbeeld.

Neem de nummers over en schrijf daarachter *niet*, *argumentatie* of *voorbeeld*. Let op: je mag elk woord maar één keer gebruiken.

- 1 Dora schrijft over de vraag of hedendaagse realityshows deelnemers nog wel confronteren met levensechte problemen en situaties.
- 2 Joram schrijft over de vraag in hoeverre onze cultuur mensen ertoe aanzet zich vooral te richten op het imago dat anderen van hen hebben.
- 3 Khalid schrijft over de vraag of er iets gedaan moet worden aan influencers die jongeren aanzetten tot anabolengebruik tijdens sportschoolbezoek.

Deel 3 Het verschijnsel haat

Deel 3 van dit examen bestaat uit opgaven bij vijf teksten (tekst 4 tot en met 8) die elk op een eigen manier ingaan op het verschijnsel haat.

Lees tekst 4.

“Er wordt gezegd dat niet iedereen haatgevoelens kan hebben, omdat gevoelens van haat pas ontstaan onder bepaalde omstandigheden.” (regels 11-14)

- 1p **25** Met welke typering kunnen deze “bepaalde omstandigheden” het best worden samengevat, gelet op alinea 1 en 2?

Haat ontstaat vooral wanneer er

- A een hevige stammenstrijd uitbreekt.
- B een onevenwichtige voedselverdeling is.
- C een situatie met ernstige schaarste optreedt.
- D een territoriumstrijd tussen groepen woedt.

Hieronder staan zeven mogelijke oorzaken van haat.

- 2p **26** Welke drie oorzaken worden genoemd in tekst 4?

Noteer de nummers van de drie juiste oorzaken.

- 1 een afkeer binnen de groep van kwetsbare, afwijkende individuen
- 2 een afwezigheid van sociale controle in een maatschappij
- 3 een drang om je naasten te behoeden voor gevaar
- 4 een sterk impulsieve omgang met je eigen emoties
- 5 een vervormd beeld van de werkelijkheid
- 6 historische patronen van vijandigheid tussen groepen
- 7 vooroordelen die je van de mensen om je heen meekrijgt

In alinea 1 wordt samenvattend gesteld: "Haat ontstaat in de afwezigheid van compassie." (regels 3-4)

Een kritische lezer kan vinden dat deze uitspraak niet helemaal aanvaardbaar is, gelet op het vervolg van tekst 4.

1p 27 Waarom kan een kritische lezer dat vooral vinden?

Deze uitspraak

- A benoemt gebrek aan medelijden als oorzaak van haat, terwijl dit in het vervolg van de tekst uitdrukkelijk als oorzaak wordt uitgesloten.
- B legt de oorzaak van haat bij een individueel gebrek aan medelijden, terwijl in het vervolg van de tekst vooral maatschappelijke oorzaken zoals groepsdruk voorbijkomen.
- C stelt gebrek aan medelijden centraal als oorzaak van haat, terwijl dit in het vervolg van de tekst vooral impliciet voorbijkomt.
- D typeert gebrek aan medelijden als de belangrijkste oorzaak van haat, terwijl in het vervolg van de tekst alleen andere oorzaken voorbijkomen.

Lees tekst 5.

Uit tekst 4 en tekst 5 zijn duidelijk verschillende antwoorden af te leiden op de vraag waarop haat zich in zijn algemeenheid richt.

2p 28 Geef dit verschil weer door onderstaande zinnen aan te vullen. Geef geen voorbeelden.

Neem de nummers uit de zinnen over en zet daarachter je antwoord.

In tekst 4 is haat vooral gericht op ...(1)... .

In tekst 5 is haat juist vooral gericht op ...(2)... .

Tekst 4 en tekst 5 lijken te verschillen in hun visie op de ontwikkeling van haat door de tijd heen.

2p 29 Leg dit verschil uit door onderstaande zinnen aan te vullen.

Neem de nummers uit de zinnen over en zet daarachter je antwoord.

Volgens tekst 4 is het kenmerkend voor haat dat deze door de tijd heen ...(1)... .

Volgens tekst 5 is het juist kenmerkend voor haat dat deze door de tijd heen ...(2)... .

Lees tekst 6.

Gelet op tekst 6 heeft Lerner een andere reden om poëzie te haten dan niet-dichters.

- 2p **30** Waarom haat Lerner poëzie, en waarom lijken niet-dichters poëzie te haten?

Neem de nummers uit onderstaande zinnen over en zet daarachter je antwoord.

Lerner haat poëzie, omdat poëzie ...(1)...

Niet-dichters lijken poëzie te haten, omdat poëzie ...(2)...

In alinea 3 worden drie persoonlijke opvattingen van Lerner beschreven over de sociale context rondom poëzie.

- 3p **31** Noem deze drie persoonlijke opvattingen.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord in totaal niet meer dan 50 woorden.

De oorzaak van de haat van niet-dichters tegen poëzie uit tekst 6 kent een overeenkomst met het “wij-tegen-zij-principe” in alinea 3 van tekst 4.

- 1p **32** Welke overeenkomst is dat?

Bij beide teksten gaat het er uiteindelijk om dat een groep mensen

- A afkeer koestert van al te pretentief gedrag van anderen.
- B een andere groep mensen niet goed begrijpt.
- C een vertekend beeld van de werkelijkheid heeft.
- D elkaar onderling probeert te beschermen tegen andere groepen.

Volgens tekst 4 lijkt haat op een andere manier te ontstaan dan volgens tekst 6.

- 1p **33** Welke uitspraak geeft dit verschil het best weer?

Volgens tekst 4 ontstaat haat vooral vanuit

- A een gebrek aan inlevingsvermogen, terwijl haat volgens tekst 6 vooral ontstaat vanuit een diep gevoel van falen.
- B een grote afkeer van anderen, terwijl haat volgens tekst 6 vooral ontstaat vanuit een gebrek aan identificatie met anderen.
- C een sterke overlevingsdrang, terwijl haat volgens tekst 6 vooral ontstaat vanuit een onvermogen betekenis te geven aan het bestaan.
- D harde sociale tegenstellingen, terwijl haat volgens tekst 6 vooral ontstaat vanuit individuele emoties en opvattingen.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

Lees tekst 7.

Tekst 7 bespreekt een oorzaak van haat die al werd genoemd in een van de eerdere teksten.

1p 34 Welke oorzaak van haat is dat?

- A ongeduld
- B ongelijkheid
- C onrecht
- D onveiligheid

Lees tekst 8.

In tekst 8 worden kenmerken van haat op een rijtje gezet. Een van deze kenmerken lijkt vooral van toepassing op de haat die in tekst 5 centraal staat.

1p 35 Citeer een zin uit tekst 8 die dit kenmerk bevat.

“Maar wat is haat precies?” (regels 1-2, tekst 8)

Het vervolg van tekst 8 benoemt een aspect van haat dat in geen van de vier eerdere teksten werd besproken.

1p 36 Citeer de zin uit tekst 8 waarin dat aspect wordt samengevat.

De Chinese filosoof Hung Tzu-ch'eng (1572-1620) schreef ooit:

“Diepe haat vindt zijn oorsprong in de liefde.”

Liefde als oorsprong van haat kwam al naar voren in een eerdere tekst.

1p 37 In welke tekst is dat?

- A tekst 4
- B tekst 5
- C tekst 6
- D tekst 8

Stel, je overweegt een werkstuk te schrijven over haat in de moderne samenleving en wilt daarvoor uitsluitend objectieve informatiebronnen gebruiken.

1p 38 Welke twee van de vijf teksten over haat voldoen het meest aan dit selectiecriteria?

Noteer de nummers van de twee juiste teksten.

Stel, je zoekt voor een literaturopdracht voor het schoolvak Nederlands een kort literair verhaal over haat. Tekst 7 lijkt je daarvoor erg geschikt.

1p 39 Welke tekst is daarnaast het meest geschikt voor deze opdracht?

- A tekst 4
- B tekst 5
- C tekst 6
- D tekst 8

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.